

Egunero jarri behar den artisaua da konpositorea

Jon Esnaola Agirre

Jon Esnaola (Tolosa, Gipuzkoa, 2000) konpositoreak Eusko Ikaskuntzaren saria jaso du joan den apirilean, Nestor Basterretxearen omenezko *LUUR* obrarengatik, eta lan horixe bera joko du Euskadiko Gazte Orkestrak orain, uztailaren 11tik 15era, EAEko hiriburuetan eta Hondarribian eta Azkoitian. Esnaolaren lana, musika garaikidean zentratua, Copland eta Shostakovich-enekin batera eskainiko da.

 GORKA PEÑAGARIKANO GOIKOETXEA DANI BLANCO / ARGIA CC BY-SA

Soinu laborategi handia da Donostia-ko Musikene eskola. Eraikin doto-rea da kanpotik, beltza eta beiratez josia, eta, aurreiritziek esaten dute, zabar, *frikismo* maila handiko jendearen etxea dela. Jon Esnaola konpositore gazteak ere baietz dio; bera da *friki* horietako bat. Bakoitza izaten da berean *friki*. Baina, esan du, guztiok bezalaxe, mendira joan eta tabernan garagardo batzuk hartzeko zale ere badela.

Musikeneko ateak zabaldu dizkigu ostiral eguerdi batez. Hain justu ere Gradu Amaierako Lana aurkeztu eta atsedeen txikia hartu ostean. *LUUR* lana ez ezik, tribunalaren parean ipini ditu beste obra batzuk ere, eskuz idatzitako pentagramen liburuxka handi banatan. AR-GI Ari, sorkuntzan orduak eman dituen gelatxoa zabaldu, eserleku bana eskaini, leihoak ireki eta mahai gainean ipini ditu

bere lanak. Gu ez gara gai pentagrama horiei soinua ipini eta baloratzeko; bera-ri eskatu diogu, jakina, hori egiteko.

Partitura hauek mahai gainean jarri eta, imajinatzen dut, konposizioak audio bihurtuta ere entregatuko zenituela.

Gaur bai, Bilboko Orkestra Sinfonikoak grabatu dizkigulako, Gradu Amaierako Lana zelako. Baina bestela ez ditugu grabatzen.

Eta nola egiten duzue, bada?

Irakurrita... Irakasleek kristoren kapazitatea daukate; ikusitakoa entzun egiten dute beraien buruan.

Eta zuk, paperean idatzitakoa, ez duzu teklatuarekin-edo probatzen?

Normalean ez, ez. Nik paperean idazten

dut, eskuz, eta orkestrari ematen diot jotzeko. Baina ez dut probatzen. Noiz-behinka, gutxitan.

Hara...

Horretan oso zorrotzak dira irakasleak, eta asko estimatzen dute buruan daukatzuna paperera ondo eramatea, egin nahi duzuna errealitateetik gertu egotea. Hor dago jokoa. Akatsak egin ditzakezu, ez duzu lortzen lehenengoan benetan nahi duzuna ondo plasmatea, eta hobetzen joan zaitezke interpreteak jotzen ari diren heinean. Baina...

[*Gravitaciones* deituriko koadernoak zabaldu du; iaz egin zuen obra hori Esnaolak. Zuzenketak eginda ditu pentagramaren gainean, boligrafoz, berak soilik ulertzen dituen eran]

... begira. Entseguak irauten baditu hoge minutu, eta obra honek hamar mi-

nutu, ia entsegu osoa hartzen du obra oso-osorik jotzeak. Hortaz, orkestrak osorik jotzen du, neuk *ti-ta* zuzenketak egiten ditut, eta interpreteei esan “zuk hau” eta “zuk bestea egin gero”. Azkarra izan behar da. Hori asko baloratzen da.

Nortzuk izaten dira orkestrako interpreteak?

Denetarik. Asko Musikenekoak, gradua egiten ari direnak nirekin batera. Eta beste batzuk EGO Euskadiko Gazte Orkestrara sartzeko sarbide proba gainditu dutenak.

Esan ohi da Maurice Raveli *Bolero* otu zitzaiola Ziburun, itsasoan bainu bat hartzen ari zela, eta uretatik korrika irten, etxera joan, eta busti-bustita zegoela idatzi zuela...

Askorromantizatzen da [barre egin du].

Tira, zuri nondik datozkizu ideiak?

Edukitzen dut libreta txikitxo bat, eta beti bueltaka nabil honekin. [Atera du poltsatik; txiki-txikia da, eta horri lotuta arkatx nimiño bat dauka, bi aldeetatik zorrozituta]. Hemen apuntatzen ditut izenburu posibleak... eta edozer gauza etortzen zaidana. Gauza pribatuak ere badaude [itxi du libretoa].

“Nagia eragiten dit konpositoreon artean dagoen elitismoak”

Literalki poltsikoan eramateko moduko koadernotxoa da.

Konpositorea 24 orduz da konpositore, eta ezin dituzu ideiak galtzen utzi.

Noiz etortzen zaizkizu ideiak, edo non bilatzen duzu inspirazioa?

Pablo Picassok esaten zuen bezala, “inspirazioak lanean harrapa zaitzala”. Egunero jarri eta etorri egiten da. Egunero jarri behar den artisaua da konpositorea. Egia da momentuak daudela: adibidez, asko gustatzen zait mendira joatea, korrika egitea. Momenturik onenak horiek zaizkit, burua oso fresko daukadanetakoa.

Mendira ere libretoarekin joaten zara?

Normalean ez. Ideiarik etortzen bazait, saiatzen naiz memorizatzen. Normalean izenburu batetik abiatzen naiz, gauza oso sinple batetik, detaile edo ideia batetik, eta puntuak lotzen hasten naiz, hariak balira bezala.

Zer dira hari horiek? Soinuak?

Bai, edo beste batzuetan partiturak ikusten ditut idatzita nire buruan. Edota pintatzen jartzen naiz, pinporta edo marra batzuk egiten, eta nire buruari galdetzen diot ea margotu dudan hori nola pasa dezakedan musikara, eta zer soinu izan daitezken pinporta horiek.

Mendian entzuten dituzun soinuek inspiratzen zaituzte?

LUUR idazteko bai. Obra entzutera joaten denak entzun ahalko ditu hainbat soinu identifikagarri: adibidez, zuhaitzak haizearekin mugitzen direnean egiten duten soinuen parekoak sartu ditut. Biolinarekin egin daitezke. Beno, baina gauza abstraktuak ere badaude. Ez du zertan dena hain figuratiboa izan. “Hau baso bat da”. Bai, baina agian ez. Norbaitek tankera hartuko dio eta beste norbaitek ez. Entzun eta listo, epaitu gabe. Utzi soinu horiek existitzen. Uste dut hori dela musika garaikidea egiten dugunon lanetako bat; ez du beti esplikatuziorik behar.

Hori esatera nindoan: musika klasikoaz ere mintzatuko gara, baina musika garaikidea da egiten duzuna. Zertan datza aldea?

Garaikidea da garaikoa delako, baina gehiago zentratzen da esperimentuak egitean. Adibidez, klarinete bat

musika klasikoan joko genuke ohiko moduan, eta garaikidean, agian ahoko iragazkia kenduko genioke, eta soinuarekin espermentatu, edozer gauza egitea balitz bezala. Nolabait ere, garaikidean, esango nuke, musika klasikoan orain arte sortutakoa puskatzen dela. Eta hor elektronikari sartzen da. Popean eta rockean ere erabiltzen da elektronika, baina modu tradizionalago batean. Hemen, buelta bat gehiago ematen diogu denari.

Interesatu zait figuratiboaz eta abstraktuaz esan duzuna. Lan interesgarria da biak uztartzea.

Gustatzen zait bi munduak lotzea: intelektual mundutxo hori, musika klasikoaren *frikiak* garenona; eta herriarena dena. Tribunalekoekin horri buruz aritu naiz hizketan Gradu Amaierako Lana aurkeztu dudanean. Nola bilatu bien arteko oreka justua? Ari zait kostatzen, asko, eta urteak emango ditut horretan.

[Pentagrama bat zabaldu du] Adibidez, hemen, zortziko bat entzun daiteke [txistuz kantatu digu]. Baina gero abstraktura egiten da salto. Eta ezingo nuke esan zer den beste zati hau; norberak hartzea diola tankera. Hortaz, bien arteko oreka bilatu nahi nuke. Adibidez, pinturan, figuratiboa litzateke aurpegi bat ikustea, eta bestea abstrakzio totala, ez dela ezer identifikatzen.

“Oteizak zioen bezala, obra bakoitza aurrekoaren ondorengoa da”

Tartean dago Picasso. Bere aurpegia dira lau marra, baina aurpegi bat da; oreka dago.

Zeinen lan zaila.

Errazagoa da erabat abstraktua egitea. Edo erabat figuratiboa.

Orain arte ez dugu esan, baina LUUR obra Nestor Basterretxearengan inspiratuta eta hari omenaldi moduan egin duzu; aurrez ADA'RA, zuhaitzen adar hautsietan gogoetatuta; ORTZI ere egin zenuen. Eta Gravitaciones iaz, Eduardo Chillidaren obran inspiratuta, eta haren omenez.

Ezagutzen nuen Chillidaren obra, eta ez nuen nahi zerbait tipikoa egin. Berak, *Gravitaciones* deiturikoan, hartzen zituen paperak, papiroa bezala, eta bata bestearen gainean ipintzen zituen. Baina itsatsi gabe, eta zintzilika. Bolumena

sortzen du horrela. Hori ikusita, argi nuen testura musikalak egin nahi nirela. Sor nezakeen testura bat egon daitekeena biluzik, edo testura batzuk sortu eta bata bestearen gainean ipini. Horrela, testura horiek guztiek sortzen dute testura berri bat. Pinturan bezalakoa da.

Notak eta aukeratzeko, banekien Chillidak asko miresten zuela Bach, eta Bachek, bere izena, letraz letra idazten zuen. Hau da, musikan: si bemol, la, do eta si naturala. Bachek baliabide hori asko erabiltzen zuen, eta hori berari hartu diot.

Chillidari omenaldia, Basterretxeari orain... Zerbait bada hor.

Eskulturatik badauka zerbait. Eta uste dut euskaldunok dugula lotura, oro har, eskulturarekin. Zera ikusten dut: daukagu espazioa eta denbora, edozer gauzarekin bezala mundu honetan. Baina musikaren kasuan: zer gara kontzienteko, espazioaz edo denboraz?

Denboraz?

Hori da. Hamar minutu irauten badi-tu pieza batek, hamar minutu dira. Eskulturari, aldiz, zer gertatzen da kalean dagoen eskultura batekin? Zenbatekoa da bere denbora? Urteak eta urteak ematen ditu hor, geldirik. Aldiz, espazioarekin etengabe dago interakzioan.

Musikak ezin diezadake eman espazioaren kontzientzia hori, eta eskulturak bai. Zergatik ez hasi hori irakurtzen? Jorge Oteizaren liburu guztiak irakurri nituen, Chillidaren poesiak, Basterretxeak ez dauzka horrenbeste; eta Basterretxea ez denez horren ezaguna, nahi nuen niretik omenaldi bat egin.

Eta espazioari nola eman garrantzia musikan?

Orkestra batek bere espazioa dauka: flautak daude alde batean, pianoa bestean, biolinak han... Horiek espazioan ondo banatu behar dira, dagokien lekuan eta behar adina indar emanda.

Oteiza ere baduzu erreferentetzat.

Oteizak esaten zuen, eta azken boladan badut sentsazioa batzuetan: "Nik hau egin dut, eta jada ez dut nire kontsideratzen". Hau da, botatzen ditut nire dudak hona [pentagrama seinalatu du], lotzen ditut, eta hil egiten zait. Nire buruari esaten diot gero: "Serio, Jon, hau egin duzu?". Bi aste itsututa pasatu, "egiten ari naizen hau oso-oso *guapoa* da", paperera bota, eta gero ja nazkatu. Eta horregatik idazten dut berriz. Obra bakoitza, hortaz, aurrekoaren ondorengoa da. Oteizak hori zioen artearen bizialdi prozesuaren inguruan.

Chillida, Basterretxea eta Oteiza. Eta Joxean Artze ere bai, bere obrak inspiratu baitzintuen zure beste lan baterako: *HERREN* deitu zenuen. Ez dira edonor.

Badakizu zer gertatzen den? Gaur egun ez dudala topatzen horrelakorik. Tristeia egiten zait. Agian Artze ez zen lehen hain ezaguna, eta behin jende hori hiltzen denean egiten da hain ezagun... Ez dakit. Horiek izan dira puskatzai-leak niretzat.

Musika aldetik erreferenterik baduzu?

Europar dabiltzanak, oro har. Kaija Saariaho konpositore finlandiarra, eta Helmut Lachenmann alemana, esaterako. Bietara daukat begirada, hemengora eta kanpokora. Ni hemengoa naiz eta egin nahi dut hemendik; baina gero, nola ez, kanpotik ikasi behar da. Biak uztartzea interesgarria da.

Eta bestelako musikan, erreferenterik Euskal Herriko musikagintzan?

Egia esan, musika gehiegi-gehiegi ere ez dut entzuten. Entzutera jartzen bainaiz, kontzienteki, ikasteko da. Eta gero, kontzienteki ere bai, disfrutatzeko. Eta berriz bueltatzen gara aurrekora: Mikel Laboa entzuten dut asko. Eta Xabier Lete

ere bai. Baina batez ere Laboa. Tristeia egiten zait, baina iruditzen zait, eta lagunak ditut tartean, baina pop mailan adibidez, dena erabat neutroa ikusten dut. Inor ez da arriskatzten urratsak ematera. Ez dit sortzen ezer. Nahiko nuke, baina ez zait gertatzen.

Lehen komentatzen zenuenari lotuta: Laboa izan daiteke abstraktuaren eta figuratiboaren artean dabilena.

Baietz esango nuke, eta horregatik gus-tatzen zait. Letra batzuk zuzenagoak ditu, eta beste batzuk ez. Laboak daukan mundu magiko eta sonoritate hori izugarria da.

[Leihoak irekita daude, eta kanpotik, orain, lehen baino nabarmenago,

saxoa entzuten da, norbait entseguan ari den seinale]. Orkestrara itzulita. Konpositoreok zer harreman daukazue interpreteekin? Beno...

Zeren, zuk paperean idatzitakoa orkestrari ematen diozu eta, gutxi gorabehera, zu zara agintzen duena. "Aizue, jo ezazue idatzi dudan hau".

Ez da nire kasua, zeren kontsideratzen dut harreman ona eta gertukoa dudala interpreteekin, baina normalean harremana konplikatua izaten da. Interpreteek, askotan, obligazioz bezala jotzen dute zure musika. Eta hein batean horrela izan behar du, normala da. Baina uste dut konpositoreon lana dela orkestrarengana gerturatzea. Konpositore batzuek ez dute horrela pentsatzen. Badago zera hori: "Oso intelektuala naiz, ez duzue nire musika eta artea ulertzen, eta jo ezazue idatzi dudan obra puska hau, eta ondo". Garrantzitsua iruditzen zait interpreteekin gertuko harremana izatea,

"Entzun, epaitu gabe.

Uste dut hori dela
musika garaikidea egiten
dugunon lanetako bat;
ez dut beti esplikaziorik
behar"

buruan daukazuna esplikatzeari, eta horretarako behar den sinpleen azaltzeari. Konpositore batzuk, baina, azaltzen dira azken entsegu egunera eta listo. Baina berekoi ipinita, guk daukagu galtzeko dena: interpreteak ez badu interesik nire lana ondo jotzeko, galtzen ni iriteten naiz.

Konpositore intelektual figura klasiko eta historiko hori existitzen da, hortaz. Erromantizatuta dagoela esan didazu lehen. Konpositore ikasle moduan, pisatzen du horrek?

Pisatzen du, eta nahastu ere egiten gaitu. Irakasleak idealizatzen ditugu, oso-oso onak direlako, eta hasten zara ezagutzen eta, gaizki esanda, bera ere garagardoak hartzera doa, mundu guztia bezala. Idealizatuta eta erromantizatuta daukagu. Baina historiak berak erromantizatzen du.

Diziplina honek badauka historia luzea.

Bai, ez da dudarik, horrek asko pisatzen du. Baina Beethoven-eta hauek interpreteak ere baziren konpositore izateaz aparte. Hau da, idatzi eta jo egiten zuten. Hori orain ez da gertatzen. Interpreteen eta konpositoreen harremana joan da aldatzen, aldentzen, bakoitza berean espezializatzen. Eta oraingo pianista batek Beethovenek baino mila aldiz hobeto joko du. Konposatu, agian, inork ez [barrere egun du].

Musika klasikoak beti lotu izan da elitismoarekin...

Jakina baietz. Mozartek idazten zuen erregeentzat, esaterako. Hortik hasten da. Eta gaur egun badirudi orkestra bat entzutera trajearekin joan behar duzula. Baina gero, errealki, ez da horrela. Elitizazio hori apurtu egiten da orkestra bat entzutera joaten zarenean. Eta, gainera, gaztea izanda, 10 euroren truke sekulako piezak entzun ditzakezu eta etxera joan lasai-lasai.

Niri nagia eragiten dit elitismo horrek, baina batik bat konpositoreen artean dagoenak. Badirudi, gainera, ezin duzula hori kritikatu, eta hori suntsitzeko nahia izatekotan, izen bat eduki behar duzula. Baina lehenik uztaitik pasa behar duzu.

Musika klasikoak ez dago jendartearen oso presente, ezta?

Musika bakoitzak bere espazioak eta lekuak ditu. Musika klasikoak, nahiz eta irratian batean entzun, bere espazioa ez da irratia. Eta alderantziz, reggaetoiarena ez da Kursaal. Hori ulertu egin behar da. Baina horrez aparte, kristoren ezjakintasuna dago musika klasikoarekiko. Ez da erakusten benetan zer den. Ez dira betiko doinu klasikoak bakarrik; musika klasikoak gerturatu daiteke heavy metal-era beste mila gauza baino gehiago.

Alegia, urteberri eguneko Vienako kontzertutik harago badela mundurik. Elitismoaren gorenak, adibiderik ezagunena, Vienako kontzertu hori da, ez?

Puf. Hori ez dut inola ere ikusi nahi. Gainera, Vienako Orkestra izan zen azkena emakumeak sartzen; eta gaur egun ere, ikusten dituzu emakumeak atze-atzean, kamerekin ez dituztela enfokatzeko.

Publiko orokorarentzat, urteko alimentua da.

Eta kupoa betetzen dute, dena valsez eta polkaz beteta. Horra joan eta txalo-txalo egin, Radetzky-ren martxarekin.

Zuk trajeriak ez diozu eskatuko publikoari... Euskadiko Gazte Orkestrak, uztail honetan, zure obra

joko du. Ohorea izango da zuretzat.

Ohorea, bai, zeren nik EIO Euskadiko Ikasle Orkestrarekin jo nuenean Shostakovich-en 5. sinfonia jo genuen, eta orain Shostakovich-en hori joko da nirearekin batera, eta Coplandekin. Eta horrez aparte, kointzidituko dut lagun pilo batekin, interpreteak direnak. Lagunarteko esperientzia izango da, hortaz. Eta lagunak, lagun ditudanez, badakit inplikaturiko direla ondo jotzera. ●

Koop
mitxelena
MEKANIZATUAK

Neurri handiko piezen
mekanizazioan espezialistak

Eziago industrialdea 21, HERNANI

943 55 25 12 - 16

info@talleresmitxelena.eus

www.talleresmitxelena.eus